

rozhovoru odhaluje jen nesystematicky a ne vždy zcela přesvědčivě (viz např. návrh na zrušení akreditací). Jiří Nantl přitom v rozhovoru předkládá řadu konkrétních a z perspektivy recenzentky konstruktivních návrhů, zatímco autorský tým v rozhovoru hraje roli spíše těch, kdo upozorňují, proč dané návrhy neodpovídají pozorované katedrové realitě, a proč by bylo obtížné či nemožné je realizovat. Tento způsob zakončení publikace tak vyvolává jistý pocit beznaděje, což kontrastuje s tím, že samotný výzkum řadu konkrétních opatření formulovat umožňuje. Přesto nelze absenci závěru hodnotit jen negativně, neboť neukončenost publikace vybízí čtenáře k aktivnímu přemýšlení a diskusi o prezentovaných zjištěních.

Publikace autorského týmu představuje aktuální, originální a metodologicky bravurně zvládnutou sondu do podmínek pro vzdělávání a výzkum na několika vysokoškolských katedrách. Jestliže se v publikaci opakovaně objevuje kritika

nátlaku na rychlou produkci publikací, autorský tým takovému tlaku bezpochyby odolal. Pokud by něco knihu mělo charakterizovat, pak je to důkladnost, neuspěchanost a snaha vyhnout se zjednodušením a snadno prezentovatelným výsledkům. Fakt, že si autorský tým v současném klimatu ztotožňujícím kvalitu s kvantitou dal za cíl v takové míře detailnosti sledovat fungování kateder po dobu několika let, je obdivuhodný. Výsledná kniha tak sama představuje argument pro „neuspěchaný“ výzkum. Je cenným zdrojem konkrétních pozorování ze života kateder, byť tato zjištění nepřeklápí do role praktických doporučení. Publikace má potenciál stát se nezastupitelným zdrojem poznatků pro široký okruh čtenářů, od odborníků na studium vysokého školství, přes tvůrce vysokoškolských politik, po akademiky napříč vědními disciplínami, kteří chtějí blíže porozumět zdrojům problémů, s nimiž se setkávají na svých pracovištích.

Kateřina Zábrowská

Emil Višňovský (ed.)
Univerzita, spoločnosť, filozofia: realita versus hodnoty
Bratislava: IRIS, 2014, 201 s.

Editorovi prof. Emilu Višňovskému, který působí na katedře filozofie a dějin filozofie Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě, se podařilo soustředit do tohoto sborníku

příspěvky čtyř autorek a šesti autorů, kteří z různých hledisek reflektují a kriticky hodnotí současnou situaci ve slovenském vysokém školství. Na začátek sborníku umístil původní studii „Výchova a demokratická verejnost: zanedbaná kapitola politickej filozofie“ prof. Axela Honnetha, ředitele Institutu pro sociální výzkum na univerzitě ve Frankfurtu nad Mohanem.

RECENZE

Příspěvky jsou rozděleny do tří oddílů. Oddíl I. Univerzita a společnost obsahuje nejprve zmíněnou studii Axela Honnetha. Autor se v ní zabývá závažným problémem, proč se v současnosti výrazně oslabilo tradiční sepětí politické filozofie (teorie demokracie) s teorií demokratické výchovy chápané jako výchova „dobrého občana“. Příčiny vidí zejména v prosazování principu neutrality (i etické) státu, ve volání ekonomiky po flexibilitě a připravenosti na výkon. Škola má podle současných představ sloužit primárně k vytváření individuální autonomie. A. Honneth poukazuje na tradici (Kant, Durkheim, Dewey), která na základě různých přístupů a argumentů dospívá ke shodnému zdůraznění potřeby, aby veřejné školství vychovávalo k demokratickým schopnostem spolupráce, aby v každém jedinci pěstovalo sebeúctu a disponovalo ho k efektivní účasti na demokratickém rozhodování. Tuto tradici je třeba oživit a veřejnou výchovu chápat jako „centrální orgán auto-reprodukce demokracie“.

Následují čtyři příspěvky, z nichž tři vznikly na editorově pracovišti. Emil Višňovský nazval svůj text „Idea kreativnej univerzity: prečo univerzita nie je fabrika, biznis ani úrad?“ a vyjádřil tak přesně jeho základní myšlenku. Podává zasvěcený přehled různých teorií poslání univerzity v minulosti i v současnosti, uvádí základní trendy, procesy a faktory, které ovlivňují současné akademické instituce a jejich

pracovníky („globalizácia, europeizácia, informatizácia, neoliberalizmus, akademický kapitalizmus“) a charakterizuje jejich důsledky („marketizácia, korporatizácia, manažerizmus, ekonomizmus, byrokratizmus“). Upozorňuje na obecný jev „normativizácie“, který provází vývoj moderních společností, a snaží se analyzovat příčiny stavu, který označuje jako „kritickou krízu“ akademické sféry. Východisko vidí v konceptu „kreativní univerzity“, která by vytvářela podmínky pro rozvoj tvořivosti jak ve vědě, tak ve vzdělávání.

V navazujícím příspěvku „Zachráňme univerzity!“ se Ivan Buraj nejprve zabývá otázkou, komu „patří“ univerzity, tj. kdo na nich má rozhodující vliv? Dospívá k závěru, že na tolik kritizovaném byrokratickém systému řízení se vlastně podílejí všichni členové akademické obce i další pracovníci, byť jenom tím, že se systému nekriticky a mlčky podvolují. Pak uvádí několik konkrétních věcí, které mu na současném stavu nejvíce překážejí a vyzývá k nastolení svobodné, tvořivé atmosféry, osobní odpovědnosti, živých a vzájemně se obohacujících kontaktů. „Predovšetkým treba vrátiť všetkým členom akademickej obce *čiru radosť* z učenia, z rozdávania vedomostí, zo samotných vedomostí, z tvorivej, vedeckej práce.“ Za velmi podnětný (a potřebný) pokládám příspěvek Lenky Bohunické „Etické problémy v akademickom prostredí“, ve kterém neváhá hovořit o morálních ctnostech v akademické práci a uvádí

příklady jejich „seznamů“. Oddíl uzavírá Ľubica Kobová (FHS UK v Praze) příspěvkem „Hodnota vzdelávania a emancipácia“, v němž analyzuje (a problematizuje) některé hodnoty jako „touha po vzdělání“ a „užitek ze vzdělání“.

Oddíl II. Veda v súčasnom univerzitetnom kontexte obsahuje tři příspěvky. V prvním z nich nazvaném „O súčasnom systéme hodnotenia a financovania vedecko-výskumnej činnosti na slovenských verejných vysokých školách“ Peter Sýkora (Filozofická fakulta Univerzity Sv. Cyrila a Metoda v Trnave) podrobně analyzuje Metodiku rozpisu dotací ze státního rozpočtu veřejným vysokým školám z hlediska hodnocení kvality vědecko-výzkumné činnosti. Nešetří kritikou této poměrně složité metodiky (která např. používá 54 kategorií výstupů publikační činnosti a různé jejich váhy) a ukazuje, k jakým deformacím ve vědecké činnosti vysokých škol a fakult vede. Další dva příspěvky je možno řadit do oblasti sociologie vědy a vznikly opět na editorově pracovišti. Zuzana Kiczková metodou kvalitativního výzkumu srovnává „časové dimenzie vedeckej práce“ v oborech biochemie a sociologie. „Vedecká a akademická spolu/práca v spoločenských a humanitných vedách“ je tématem příspěvku Marianny Szapuové, v němž probírá různé typologie této spolupráce a kriticky hodnotí „měření“ spolupráce podle počtu spoluautorů publikací.

Do oddílu III. Akademická kultura a identita zařadil editor rovněž tři příspěvky. Erich Mistrík (Pedagogická fakulta Univerzity Komenského) se zamýšlí nad povahou intelektuální práce a potřebou spolupráce (evolučně zdůvodňované) v příspěvku „Hosana intelektuálnej kultúre“. Škoda, že při odkazování na hlavní smysl univerzitních institucí zaměnil Wilhelma von Humboldta za jeho bratra Alexandra. „O akademickom diskurze a jazyku“ pojednává příspěvek Miroslava Tížika (Sociologický ústav Slovenské Akadémie Vied). Ukazuje, jak je v projevech nejen politiků, ale i reprezentantů vědeckých institucí zdůrazňován princip ekonomické užitečnosti, služby praxi a nadřazenosti přírodovědných a technických principů v akademickém světě, jak je zjevný posun od potřeby budovat vzdělanostní společnost k požadavku budovat vzdělanostní ekonomiku. Oddíl III. a celý sborník uzavírá informačně i myšlenkově bohatý příspěvek Františka Škvrndy „Akademické hodnoty v antike“. Autor, který je doktorandem na editorově katedře, zasvěceně probírá vývoj vzdělávacích institucí a center v antickém Řecku od archaických dob přes vrcholné období v Aténách až po helénistické instituce v Alexandrii i jinde. Upozorňuje při tom zejména na jejich akademické hodnoty: spojení teoretického vzdělání s rozvíjením morálních kvalit, které byly předpokladem pro účast na správě veřejných věcí. Tyto hodnoty pozoruhodně

RECENZE

korespondují s hodnotami zdůrazňovanými A. Honnethem v úvodní studii. Oba příspěvky tak vytvářejí pěkný myšlenkový rámec celého sborníku.

Je velmi potěšitelné, že slovenští kolegové přistoupili k fundované a široce pojaté reflexi současné situace ve vysokém školství, nejen slovenském. Jejich práce mohou být v řadě ohledů inspirací i pro české akademiky. Například metodika rozpisu finančních prostředků pro veřejné vysoké školy by si zasloužila podobnou analýzu i u nás. Z prací ve sborníku je možno získat řadu zajímavých poznatků o slovenských vysokoškolských realitách (např. o komplexní

akreditaci, o Akademické rankingové a ratingové agentuře ARRA aj.). Autoři občas srovnávají slovenskou situaci s tou českou, přičemž znají české poměry a instituce evidentně lépe, než my známe ty slovenské. Podobně je tomu i s odbornou literaturou a s přehledem po literatuře světové (nejčastěji citovaným autorem je K. P. Liessmann a jeho *Teorie nevzdělanosti*).

Pokládám uvedený sborník za cenný a inspirativní příspěvek do diskuse o současné situaci vysokého školství, jeho poslání a dalším vývoji. Editorovi patří velké uznání a dík.

Vladimír Roskovec

Jana Matošková a kol.
*Úspěšný student vysoké školy
a jeho tacitní znalosti*
Žilina: GEORG, 2014, 134 s.

Publikace kolektivu autorů, vedených Janou Matoškovou z Fakulty managementu a ekonomiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, přináší pozoruhodné výsledky výzkumu z oblasti vysokoškolského vzdělávání, který v českém prostředí patří spíše k ojedinělým. Věnuje pozornost vysokoškolským studentům a soustřeďuje se na okolnosti, za nichž se studenti mohou stát úspěšnými, čímž se odlišují od méně úspěšných a neúspěšných a dokončují vysokoškolské studium s dobrou perspektivou a šancí na dosahování svých

profesních a osobních cílů v dalším životě (podle aktuálních statistik zhruba 15 % studentů vysokých škol v ČR studia nedokončuje).

Za jeden z faktorů, který úspěch ovlivňuje, jsou považovány tacitní znalosti. Tento pojem je v české odborné literatuře dosud nepříliš frekventovaný. Označuje jednu ze dvou dimenzí znalosti. Zatímco explicitní znalosti mohou být vyjádřeny pomocí jazyka, přirozeného i formálního (prostřednictvím písma, schématu, grafu, digitálního či notového záznamu, apod.) a jsou obsaženy v informačních systémech, tacitní znalosti jsou jazykem obtížně vyjádřitelné. Jsou získané jako kombinace explicitních znalostí, dovedností, zkušeností, principů a pravidel, mentálních